

4 | ŽIŽKOV – NEJEN DĚLNICKÁ ČTVRŤ

Jana Jíchová

Pojmenování současné čtvrti pochází až z roku 1875, kdy se rozdělila původní katastrální obec Královské Vinohrady na dvě části, Královské Vinohrady a právě Žižkov. Předtím na území současného Žižkova stejnojmenná obec ani osada neexistovaly, byly zde nejprve vinice, posléze menší usedlosti (obrázek 4.1). Změna nastala s druhou polovinou 19. století, kdy se zde začalo masivně stavět. Přispělo k tomu i bourání pražských hradeb, rozvoj železnice a průmyslu – a to i v sousedních čtvrtích. Významnou osobností této doby byl Karel Hartig, stavitel, obchodník a pozdější první starosta Žižkova, který se zasadil o první parcelace. Roku 1881 byl Žižkov povýšen na město. Na konci 19. století Žižkov zaznamenává technický rozvoj, byla zavedena koňka, postavena elektrárna a do provozu bylo uvedeno elektrické osvětlení (Hrůza, 1989). Ve 20. století rozvoj pokračuje, v roce 1922 se Žižkov stává součástí Velké Prahy. Současný Žižkov představuje stěžejní území městské části Praha 3, ale částečně zasahuje i do městské části Praha 8 a Praha 10.

Obrázek 4.1: Žižkov v době II. vojenského mapování kolem roku 1850.

Zdroj: mapy.cz (2020).

Vývoji Žižkova se věnuje řada publikací pojednávajících o vývoji celé Prahy. Jednou z nejznámějších je kniha Jiřího Hrůzy (1989) *Město Praha*, která pojednává o urbanistickém vývoji Prahy a jejích částí. Celá jedna kapitola popisuje právě rozvoj pražských předměstí v 19. století. Stejnému období se věnuje i Srb (1902), vychází z dat ze sčítání lidu a diskutuje

mj. charakter čtvrti, obyvatelstvo či hustotu osídlení. Shrnutí vývoje Žižkova nalezneme i v řadě publikací o městské části Praha 3 (např. Sedlák a kol., 2008). Jiné publikace se cíleně věnují samotnému Žižkovu. Mezi ně patří populárně-naučné knihy (Šesták, 2005; 2006; 2008; Sedlák a kol., 2008), absolventské práce i výzkumné studie cílící např. na vývoj obyvatelstva, urbanistický vývoj (Mráčková, 2012; Poláčková, 2015) či kriminalitu (Jíchová, Temelová, 2012).

Při dělení Královských Vinohrad získal Žižkov sice rozsáhlé území, ale nepříliš vhodné pro výstavbu a rozvoj města. Od Prahy jej odděloval železniční násep, terén byl kopcovitý. I kvůli tomu byly na většině k severu orientovaných svahů vystavěny méně kvalitní domy určené zejména pro dělnictvo. Obyvatelstvo se sem stěhovalo ze sousedních přeplněných průmyslových čtvrtí (zejména z Libně a Karlína) či z venkova (Hrůza, 1989; Sedlák a kol., 2008). Zároveň se na řadu staveb vztahoval demoliční revers, jelikož byly v blízkosti hradeb. Revers znamenal, že v době války či válečného stavu budou domy zbořeny bez jakékoliv náhrady i bez souhlasů jejich obyvatel (blíže Hrůza, 1989). Pro část Žižkova je typická šachovnicová struktura, která se ovšem v některých částech uzpůsobuje terénu či respektuje dřívější cesty mezi vinicemi. Spíše nepravidelnou zástavbu můžeme vidět v oblasti tzv. dolního Žižkova (pod dnešní Seifertovou ulicí) či v jižní části směřující k Vinohradům. Naopak pravidelná struktura je zřejmá směrem k Pražačce, v oblasti Na Ohradě a dále v okolí Komenského náměstí. Právě území v okolí Komenského náměstí bylo rozparcelováno během druhé poloviny 19. století podle návrhu Karla Hartiga, který se zasadil i o první regulační plány v území. Ačkoliv oblast Komenského náměstí a jeho okolí byla v 70. letech 20. století asanována, urbanistická struktura území zůstala zachovaná.

Východní část Žižkova má zcela jiný charakter. Obdobně zde osídlení do 19. století bylo jen řídké, převažovaly samoty, usedlosti. Těsně před první světovou válkou zde vedle samoty Chmelnice vznikla kolonie Jarov. K jejímu dalšímu rozvoji došlo ve 20. letech 20. století. Na dnešním Jarově, v části, která spadá k Žižkovu, nalezneme různou výstavbu, činžovní domy, individuální domy, ale i domy panelové. Ty tvoří významnější celek na samotném východě území, v letech 1959–1962 byla vystavěna první část sídliště v oblasti Chmelnice, v letech 1962–1964 došlo k zastavění oblasti v okolí ulice Na Jarově. O něco blíže zpět k Žižkovu, v dnešní oblasti Vápenka nedaleko zastávky Strážní, nalezneme za blokem činžovních domů další specifickou zástavbu. Ve 20. letech 20. století zde vystavěli kolonii Domov. Vznikly zde originální domy, dvojdomy či trojdomy venkovského stylu s hrázděním. Řada z nich již není dochována v původním stylu, ale byla zmodernizována či na jejich místě vznikly nové domy nerespektující ráz této části (více Ryska, 2014). Nedaleko se nachází poměrně rozsáhlá zahrádkářská osada.

Oblast Žižkova doplňují rozsáhlé zelené plochy, na jihu a v centrální části jsou to Olšanské hřbitovy, Parukářka či Židovské pece, na severu Vítkov. Specifickým územím je pak Nákladové nádraží Žižkov, které bylo v posledních letech v hledáčku zájmu investorů s velmi rozličnými

plány na využití, od obnovení provozu přes kulturní či administrativní využití až po luxusní bydlení. V roce 2017 byl IPR pověřen vypracováním územní studie pro celé toto území (IPR, 2017).

Obrázek 4.2: Zachovalý původní styl domů kolonie Domov i novodobá úprava.

Foto: Jana Jíchová (2020).

Vývoj počtu obyvatel, domů a bytů

Značná část území současného Žižkova dlouho sloužila jako vinohrady, ze zástavby bychom zde našli vinařské domky. Až během 17. a 18. století se objevují rozsáhlejší usedlosti a zahrady, ze kterých se do současnosti dochovaly alespoň jejich názvy, např. Parukářka, Pražačka, Ohrada či Bezovka. Z hlediska stavební aktivity znamená zlom ve vývoji až 19. století. V jeho první polovině zde vznikly příměstské letohrádky a vily, počet obyvatel, domů a bytů se ale o tolik nezvýšil. Změna přichází až s druhou polovinou 19. století, kdy se rozvíjí zástavba tehdejších pražských předměstí, mimo jiné v souvislosti s bouráním pražských hradeb. V 60. letech 19. století se začaly stavět pro Žižkov typické pavlačové domy, a to zejména v okolí tehdejší Vídeňské ulice (dnešní Koněvova). Dochází k první parcelaci mezi Vídeňskou ulicí a Vrchem svatého Kříže. Následně se výstavba rozšiřuje do blízkého okolí, dnešní Prokopovy a Seifertovy ulice, vzniká řada náměstí. V roce 1869 žily na Žižkově 4 tisíce obyvatel a stálo zde 137 domů, do roku 1880 počet domů narostl více než 2,5krát a počet

obyvatel zvýšil o 17 tisíc a Žižkov se tak stal nejrychleji rostoucím předměstím Prahy (Erben, 1895; Hrůza, 1989). Dokládá to rovněž vysoká lidnatost, na 1000 m² celkové plochy připadalo v roce 1890 téměř 1000 obyvatel, o deset let později přes 1400 (Srb, 1902). Pro Žižkov je rovněž charakteristický vysoký počet osob na dům (Srb, 1902). Rozvoj dále ovlivnila výstavba Masarykova nádraží a navazující industriální zástavby, např. žižkovské plynárny, kolem ní se začalo stavět v druhé polovině 60. let a rozvinula se tak zástavba podél dnešní Seifertovy ulice.

I další vývoj byl ve znamení rostoucího počtu domů, bytů i obyvatel. Přispělo k tomu i přestěhování průmyslových provozů do jiných částí města, kvůli čemuž se ze Žižkova stala primárně rezidenční čtvrť (Srb, 1902). Svědčí o tom i statistika o využitelnosti bytů z roku 1890, přes 85 % sloužilo pouze k bydlení, 10 % zároveň i k živnosti, necelá 3 % pouze k živnosti (Erben, 1895). V roce 1880 měl Žižkov přes 21 tisíc obyvatel, o deset let později již přes 41 tisíc obyvatel. Počet domů i bytů se ve stejném období téměř zdvojnásobil na 729, respektive více než 9 tisíc v případě bytů (Erben, 1895). V období kolem první světové války došlo ke stabilizaci, která však v meziválečném období pokračovala dalším rozvojem. K roku 1930 již přesáhl počet obyvatel 90 tisíc, a tak tomu bylo až do 60. let. V meziválečném období počet obyvatel stoupal i kvůli zvyšování pater domů, v některých oblastech došlo k nárůstu až o tři podlaží. Jednalo se převážně o malé byty, určené primárně pro dělníky a jejich rodiny. Hustota zalidnění v té době na Žižkově dosáhla 1200 obyvatel na hektar (Hrůza, 1989) a po centrálních částech Prahy byla jedna z nejvyšších (Moschelesová, 1937). Výstavba pokračovala zejména směrem od Olšanských hřbitovů k Vinohradům, kolem Koněvovy či Vinohradské ulice.

Ačkoliv plány na přestavbu Žižkova byly již ve 20. letech 20. století, reálnější obrysy nabraly až v letech 70., kdy byla na území Žižkova vyhlášena stavební uzávěra. Z oficiálně uváděných důvodů hygienických a dopravních byla v plánu plošná demolice značné části starého Žižkova a následná výstavba panelového sídliště. Původní obyvatelé měli být nejprve přestěhováni do sídlišť na okrajích Prahy a po asanaci a nové výstavbě přesunuti zpět (podrobně Praha 3, 2020). Výsledkem plánu byla asanace Komenského náměstí a přilehlého okolí. Ještě v 80. letech se počítalo s pokračující asanací v oblasti ulic Rokycanovy, Cimburkovy, Štítného a Lupáčovy. Nakonec k ní ale nedošlo. I přesto je citelný pokles počtu obyvatel i domů a bytů již od 70. let až do prvních let po změně tisíciletí, kdy se pohyboval mezi 50 a 55 tisíci. Pokles nezměnila ani výstavba panelových domů ve východní části během 70. let. V posledních letech atraktivita Žižkova roste, probíhají rekonstrukce i nová výstavba, např. v okolí Parukářky či Olšanských hřbitovů. Zároveň dochází k proměně funkcí, procesům komercializace a gentrifikace některých částí. V roce 2019 žilo na Žižkově přes 60 tisíc obyvatel.

Obrázek 4.3: Asanace Žižkova na konci 70. let 20. století – okolí školy na Komenského náměstí.
Zdroj: Kocourek (1986).

Vývoj sociálního prostředí a věkové struktury

V 19. století je pro Žižkov typická mladá věková struktura s širokou základnou, tedy vysokým zastoupením dětské složky. Starší věkové skupiny jsou zastoupeny velmi nízkým podílem, což je dáno nižší střední délkou života. Děti ve věku 0–5 let představují nejpočetnější věkovou skupinu po celé 19. století, na jejich vysokou úmrtnost ale ukazuje významně nižší podíl věkové skupiny 6–10 let. Postupně se základna populace zužuje, zatímco v roce 1869 tvoří děti do 5 let 13,6 % populace Žižkova, v roce 1930 již jen 5,0 %. V roce 1921 dětská složka populace (0–14 let) zaujímá kolem 20 %, v předchozích letech i přes 30 %. Rozdíl je dán i nižším počtem narozených dětí v době první světové války. V roce 1921 jsou poměrně silně zastoupeny jednak věkové skupiny do 29 let a dále skupina 40–49 let (13,5 %). Ve vyšším věku je pak zřetelná převaha žen. Moschelesová (1937) řadí Žižkov mezi čtvrti se slabým sociálním indexem (na škále silné – slabé – velmi slabé) společně např. s Libní, Nuslemi či Vršovcemi. Na jeho území je v této době doložena existence několika nocleháren, chudobinců a chorobinců (Špačková, Nemeškal, 2015a), ale i nouzových kolonií (Votrubec, 1959).

Žižkov byl dlouhodobě vnímán jako dělnická čtvrť. Tento status souvisí i s fyzickogeografickými podmínkami. Kvůli své oddělenosti od tehdejší Prahy a zároveň svažitosti se nehodil pro průmysl. Proto již od druhé poloviny 19. století sloužil zejména jako rezidenční čtvrť převážně s nepřilíh kvalitní bytovou zástavbou, do které se stěhovalo obyvatelstvo i ze sousedních přeplněných průmyslových čtvrtí (zejména z Libně a Karlína) či z venkova (Sedlák, 2008). Jednalo se převážně o dělníky a jejich rodiny. Dělníci tvořili mezi pracujícími v roce 1900 přes 50 % (v některých sčítacích obvodech i přes 65 %), druhým nejčastějším zaměstnáním byli zřízenci (13,6 %), následovali lidé v samostatném provozu (obchod, průmysl, živnosti, řemesla) a úředníci (Sčítání 1900). Zástupců posledně jmenované skupiny žilo nejvíce v I. obvodu, přes 18 %, naopak v XI. a XII. obvodu jen necelá 2 %. Struktura podle zaměstnání se projevuje i v průměrné výši činží, obvody s nižším zastoupením dělníků vykazují vyšší průměrnou činži. Dělnictvo tak žije zejména v méně kvalitní zástavbě s nižší činží.

Vysoký podíl dělníků je zřejmý i v 50. letech 20. století, v 70. letech situace přetrvává, jejich podíl je vyšší než podíl zaměstnanců, ale sledujeme již snížení u podílu žen dělnic (Špačková, Nemeškal, 2015b). Naopak v 90. letech je pak již podíl dělníků výrazně nižší, což souvisí s celospolečenskou proměnou struktury zaměstnání. Vzdělanostní struktura koresponduje se zaměstnaneckou, v 70. letech je podíl obyvatelstva se středoškolským a vysokoškolským vzděláním necelých 25 % (SLDB 1970). V roce 2011 je podíl obyvatel minimálně s maturitním vysvědčením již více než dvojnásobný (SLDB 2011). Tato skupina nevykazuje v jednotlivých urbanistických obvodech Žižkova příliš odlišností. Relativně více koncentrovaní (lokalizační kvocient více než 1,0) jsou obyvatelé tohoto vzdělání pouze v UO Vrch svatého kříže, Vackov a Olšanské hřbitovy (tam však bylo evidováno pouze 115 obyvatel).

Populace postupně stárne, prodlužuje se střední délka života. V roce 1980 patřil Žižkov mezi katastrální území s nejvyšším podílem osob ve věku 65 let a více, 22,4 % (Pospíšilová, Nemeškal, 2015). To souvisí i s jeho urbanistickou strukturou a absencí rozlehlých sídlišť, kam častěji směřovaly právě rodiny s dětmi (Musil, 1985). Na počátku 90. let 20. století je věková struktura poměrně homogenní, těžiště populace se posunuje do věkových skupin mezi 35 a 50 lety. Dříve silně zastoupená kategorie dětí patří k méně početným (děti do 14 let necelých 16 %), projevuje se zde nižší porodnost, která je typická pro soudobé Česko obecně. Zároveň je zřetelný proces stárnutí populace. Lidé ve věku 65 a více let tvoří přes 20 % populace, dvě třetiny z nich jsou ženy.

Dělnická minulost ovlivňuje strukturu bytového fondu do současnosti. Žižkov podobně jako další bývalé dělnické čtvrti (Nusle, Holešovice) patří mezi čtvrti s vysokým podílem malých bytů, podle SLDB 2011 zde tvořily byty s 1 až 2 pokoji 45 % bytového fondu (Ouředníček a kol., 2015). Další typickou charakteristikou je vysoký podíl nájemních bytů, patrné je to v meziválečném období (Špačková, Nemeškal, 2015a), ale i v současnosti, podle SLDB 2011 tvoří 53,5 % obydlých domů (SLDB 2011).

V posledních desetiletích dochází k významné sociální proměně Žižkova. Mění se věková struktura, na které se podílí posuny věkových skupin, ale i změny v intenzitě porodnosti či stěhování. V roce 2019 je ještě výraznější dominance produktivní složky obyvatelstva, zejména věkových skupin 30–44 let, tedy generací narozených od druhé poloviny 70. let do konce 80. let. Zároveň narostl počet dětí do 5 let i jejich podíl na populaci (celkově se však podíl dětské složky oproti roku 1991 snížil na necelých 14 %). Oproti roku 1991 rovněž klesl podíl seniorů ve věku 65 let a více. Celkově se tak dá mluvit o určitém omlazení Žižkova. Čtvrť se proměňuje i z pohledu státní příslušnosti. Celkově na jejím území žilo v roce 2011 podle evidence Ministerstva vnitra ČR přes 10,5 tisíce osob s cizí státní příslušností, v roce 2018 již 12,7 tisíce, což představuje více než pětinu celkové populace (ŘSCP, 2020). Téměř čtvrtina z nich pochází z Ukrajiny, dále ze Slovenska a Ruska (po 14 %). Ve všech urbanistických obvodech s více než 50 obyvateli představují tyto tři státní příslušnosti nejpočetnější skupiny. Zastoupení vyšší než 2 % mají osoby se státní příslušností z Asie (Vietnam, Kazachstán, Čína, Uzbekistán), Evropy (Velká Británie, Německo, Rumunsko, Itálie, Bělorusko a Polsko), ale i z Ameriky (Spojené státy americké, větší skupiny zejména v UO U Olšan, Škroupovo náměstí a Sladkovského náměstí).

Proměňuje se i bytový fond. Řada domů prochází rekonstrukcí, ale najdeme i rozsáhlou novou bytovou výstavbu. Po počátečním poklesu intenzity bytové výstavby na počátku 90. let, kde překážky představovaly zejména majetkové vztahy, funkční využití ploch či nástroje územního plánování, právě na Žižkově vznikla jedna z prvních porevolučních novostaveb (Zelendová, 2006). Společnost IPB Real ji v okolí Parukářky postavila v letech 1995–1999. Další výstavba následovala. Ačkoliv je podle některých výzkumů Žižkov stále považován za méně atraktivní lokalitu bydlení (blíže Zelendová, 2006), ceny bytů jsou zde jedny z nejvyšších v Praze (Němec, 2017). Svědčí o tom i jeden z posledních projektů, Žižkovské pavlače, který láká na kombinaci historické a novodobé architektury. Cena za byt o velikosti 35 m² dosahuje ceny i kolem 4,8 mil. Kč (MS-Invest, 2020). Pavlače, které byly dříve symbolem spíše nižší kvality bydlení, tak získávají opačný význam.

Obrázek 4.4: Vizualizace projektu Žižkovské pavlače.

Zdroj: MS-Invest (2020).

Literatura:

ERBEN, J. (1895): *Poměry příbytečné v královském hlavním městě Praze a ve spojených s městskou statistickou kommissí obcích, zejména v Karlíně, na Smíchově, na Královských Vinohradech a v Žižkově, v jakož i jiných pěti obcích sousedních dle výsledků popisu ze dne 31. prosince 1890.* Praha: Statistická kommise královského hlavního města Prahy a spojených obcí. Dostupné z: <https://digitalniknihovna.mlp.cz/view/uuid:AA793550-A9C3-11DD-A419-0030487BE43A?page=uuid:2a348540-aa7a-11dd-b125-0030487be43a>

HRŮZA, J. (1989): *Město Praha.* Odeon, Praha.

IPR (2017): *Nákladové nádraží Žižkov hledá novou podobu.* Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy. Praha. Dostupné z: <https://www.iprpraha.cz/nnz>

JÍCHOVÁ, J., TEMELOVÁ, J. (2012): Kriminalita a její percepce ve vnitřním městě: případová studie pražského Žižkova a Jarova. *Geografie*, 117 (3): 329–348.

KOCOUREK, J. (1986): Fotografie Budova školy na Komenského náměstí a průběh asanace jejího okolí. (30. 7. 2020). Dostupné z: <https://recentniarcheologie.cz/index.php/recenze/66-asanace-zizkova-v-70-a-80-letech-20-stoleti>

MOSCHELESOVÁ, J. (1937): The Demographic, Social and Economic Regions of Greater Prague: a Contribution to Urban Geography. *Geographical Review*, 27 (3): 413–430.

MUSIL, J. (1985): *Lidé a sídliště*. Svoboda, Praha.

MRÁČKOVÁ, M. (2012): *Starý Žižkov*. Diplomová práce. Fakulta architektury, ČVUT.

NĚMEC, M. (2017): *Analýza bydlení a realitního trhu na území hl. m. Prahy z pohledu jeho dostupnosti a potřebnosti*. Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, sekce strategií a politik. (19. 7. 2020) Dostupné z: https://www.iprpraha.cz/uploads/assets/dokumenty/ssp/analyzy/bydleni_realitni_trh/analiza_bydleni_a_realitního_trhu_po_zohledneni_pripominek.pdf

OUŘEDNÍČEK, M. (2012): Sociálně prostorová struktura industriální Prahy. In: Chodějovská, E., Šimůnek, R. (eds.): *Krajina jako historické jeviště. K poctě Evy Semotanové*. Historický ústav, Praha, s. 263–283.

OUŘEDNÍČEK, M., KOPECKÁ, Z., PŘIDALOVÁ, I., NEMEŠKAL, J. (2015): *Typologie rezidenčních areálů*. Specializovaná mapa. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze. Dostupné z: http://www.atlasobyvatelstva.cz/sites/default/files/92_typologie_cz_0.pdf

POLÁČKOVÁ, T. (2015): *Urbanistický vývoj žižkovské čtvrti ve druhé polovině 20. století*. Bakalářská práce. Filozofická fakulta, Univerzita Karlova v Praze.

POSPÍŠILOVÁ, L., NEMEŠKAL, J. (2015): *Věková struktura v Praze*. Specializovaná mapa. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze. Dostupné z: <http://www.atlasobyvatelstva.cz/cs/historie>

RYSKA, P. (2014): *Kolonie Domov. Praha neznámá*. (30. 6. 2020) Dostupné z: <https://www.prahaneznama.cz/praha-3/zizkov/kolonie-domov/>.

SEDLÁK, J., CUDLÍN, K., LUKEŠ, Z., HAVLOVÁ, E. (2008): *Praha 3 – architektonický průvodce: Urbanismus. Architektura*. Argo, Praha.

SRB, J. (1902): *Sčítání lidu v král. hlav. městě Praze a obcích sousedních provedené 31. prosince 1900*. Praha: Statistická kommise královského hlavního města Prahy a spojených obcí. Dostupné z: <https://digitalniknihovna.mlp.cz/uuid:58b01190-28ad-11dd-bbe0-000d606f5dc6>

ŠESTÁK, Z. (2005): *Jak žil Žižkov před sto lety*. Academia, Praha.

ŠESTÁK, Z. (2006): *Jak hřešil Žižkov před sto lety*. Academia, Praha.

ŠESTÁK, Z. (2008): *Jak se ze Žižkova stalo velké město: 1865–1914*. Academia, Praha.

ŠPAČKOVÁ, P., NEMEŠKAL, J. (2015a): *Sociální status obyvatel meziválečné Prahy*. Specializovaná mapa. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze. Dostupné z: <http://www.atlasobyvatelstva.cz/cs/historie>

ŠPAČKOVÁ, P., NEMEŠKAL, J. (2015b): *Postavení v zaměstnání v Praze*. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze. Dostupné z: <http://www.atlasobyvatelstva.cz/cs/historie>

VOTRUBEC, C. (1959): Zanikání nouzových kolonií na území Prahy. Příspěvek k zeměpisu velkoměsta, *Sborník Československé společnosti zeměpisné* 64: 6–12.

ZELEDOVÁ, S. (2006): *Nová bytová výstavba v Praze a její dopady na sociálně prostorovou strukturu čtvrtí*. Diplomová práce. Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova v Praze.

Zdroje dat:

Mapy.cz (2020): II. vojenské mapování. Dostupné z: mapy.cz/19stoleti

MS-Invest (2020): Žižkovské pavlače. (31. 7. 2020) Dostupné z: <https://zizkov.ms-invest.cz/cz/>

Praha 3 (2020): Žižkov přežil, Žižkov žije dál. Radniční noviny. (19. 7. 2020) Dostupné z: <https://www.praha3.cz/radnicni-noviny/kultura/zizkov-prezil-zizkov-zije-dal-n581459.htm>

Sčítání (1900): Sčítání lidu v král. hlav. městě Praze a obcích sousedních provedené 31. prosince 1900. Statistická kommise Král. hlav. Města Prahy a spojených obcí. Díl II. Poměry příbytečné. Praha.

SLDB (1970): Výsledky Sčítání lidu, domů a bytů. Urbanistické obvody v Praze. Český statistický úřad, Praha.

SLDB (1991): Výsledky Sčítání lidu, domů a bytů. Urbanistické obvody v Praze. Český statistický úřad, Praha.

SLDB (2011): Výsledky Sčítání lidu, domů a bytů. Urbanistické obvody v Praze. Český statistický úřad, Praha.

Historický vývoj obyvatelstva Prahy a jejích předměstí v 19. století, růst nejstarších předměstí

ŘSCP (2020): Cizinci v Česku. Interní anonymizovaná databáze. Ředitelství služby cizinecké policie ČR, Praha.